

Θυμήσου τὸν πανέμονοστο
κι' εὐλογημένο Μάρτι,
'Ανδροχυμένε μου Ἐλληνα,
'Ηρωϊκέ μου ἀντάρτη,
Τὸν ἑαυτό σου ἔχασε,
Τὸ σπῆτί σου λησμόνα
Καὶ πέτα στὸν ἄγωνα
Τὸν ἄγιο κι' ἵερό.

Εἶναι ἡ Ἑλλὰς ἀπέραντη
Εἶναι ἡ Ἑλλὰς μεγάλη, . . .
Κι' ἂν ρημαχτῇ τὸ σπῆτί σου
'Απὸ μιὰν ἀκρον ὡς ἀλλη,
Θὰ βρῆς ἐνα κομμάτι γῆς
Μέσ' τὴν Μακεδονία,
Νὰ ζήσῃς μ' ἀρμονία
Σ' ἐλεύθερο καιρῷ!

ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΩΝ ΣΦΑΚΙΩΝ

'Αφιεροῦται εἰς τὸν ἀγαπητὸν μου
κ. Δέλταν.

"Εξαφνα εἰς τό μικρὸν ὁροπέδιον οἱ ἀγωγιάται
ἐστάθισαν.

Εἶμεθα εἰς τὰ στενὰ τῶν Σφακιῶν.

Κατέβην ἀπὸ τὸ ζῷον καὶ περιέφερα γύρω μα-
γευμένον βλέμμα.

Πανόραμα καταπληκτικοῦ μεγαλείου ἐξηπλώ-
νετο παντοῦ ἐνωπίον μας.

Κάτω εἰς βάθος χαῦδες ὅπου τὸ βλέμμα ἐζαλί-
ζετο, ἐξηπλώνοντο κρημνοὶ καὶ βράχοι, δάση καὶ
λόφοι κατάφυτοι, πεδιάδες εὐδαιμονες καὶ πράσινα
λιβάδια, ἀληθινὴ θάλασσα πρασίνου καὶ κιτρίνου
σκεπασμένην κατὰ μέρον ἀπὸ ἐλαφρὰ συννεφάκια ὅμι
χλως ἔως ἐκεῖ ὅπου τὸ βλέμμα ἥδυνατο νὰ ἐκταθῇ.

Καὶ γύρω πέλαγος ἀπέιδον μεγαλοπρεπείας πέ-
λαγος ὅποιον δὲν εἶδα ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου, ἀλη-
θῆς ὠκεανὸς φωτὸς καὶ γαλανότητος, ἔχαντο μα-
κρὰν εἰς τὸν δοῦιζοντα σχεδιογραφοῦν μὲν ἀκρί-
βειαν γεωγραφικοῦ χάρτου τὰς χαριέσθας γραμμὰς
τῶν ἀκτῶν, τοὺς κολπίσκους, τοὺς ὅρμους καὶ τὰ
ἀκρωτήρια.

'Απὸ τὸ ὕψος ἐκεῖνο ὅλα ἐλάμβανον ὅψιν παρά-
δοξον καὶ διαφορετικόν.

Εἶχε κανεὶς συναίσθησιν ὅτι δὲν ἥτο πλέον εἰς
τὴν γῆν, ἀλλ' εἶχε μεταφερθῆνε εἰς κάποιον σημεῖον
ὑπέροχερον καὶ ὑπέργειον τὸ ὅποιον δὲν ἥτο εἰς τὰ
ὅρια τῆς συνήθους ζωῆς μας.

'Ανέπνευσα μὲ νίδυπάθειαν τὸν ψυχρὸν ἀερα καὶ

ἔφούσικωσα τοὺς πνεύμονας μὲ ἀρώματα, μὲ φῶς μὲ
νέαν ψυχήν.

'Ενώπιον τῶν μεγάλων αὐτῶν θεαμάτων τῆς φύ-
σεως, στιγμῶν εἰς τὰς ὁποίας ζῆται κανεὶς δεκαπλα-
σίως, ἔρχεται ἀδριστος ἀλλ' ἀκατανίκητος ή ἰδέα
τῆς ἀνωτέρας ὑπάρχεως, τῆς μεγάλης αὐτῆς δυνά-
μεως ἥτις διέπει τὸ ἄπειρον σύμπαν, ὑπεράνω τῆς
ἀσημάντου καὶ ταπεινῆς μας ζωῆς.

* *

"Οὖτος ἡ ὑπεροτάτη μεγαλοπρέπεια, τὸ καταπληκτι-
κὸν ἄπειρον, ἐνώπιον τοῦ ὅποιους ἡ ὑπαρξία εἶνε
πτερὸν ἐλαφρὸν χανόμενον εἰς τὸ ἀχανές, κόκκος
ἄημους ἐν μέσῳ ἐρήμου, ὄμιλει καὶ εἰς τὴν πλέον
ἀπιστον ψυχήν, ὅπως θὰ ὡμίλει εἰς ἓνα τυφλὸν τὸ
θέαμα τοῦ συνειθισμένου κόσμου, ὅπως οὐδέποτε
ῶμιλησε γλώσσα ἀνθρώπου καὶ βιβλία προσπα-
θούντα νὰ παραστήσωσι τὴν ὑπαρξίαν τοῦ Θεοῦ.

"Ητο ἐκεῖ ὁ Θεός! Ἐνώπιόν μου!

"Εμεινα πολλὴν ὥραν ἐμπρός εἰς τὸ θέαμα αὐτὸ-
ἄφωνος καὶ ἀπερροφημένος.

Οὐ σύντροφοί μου εἶχον διασπαρῆ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ,
οἱ ἀγωγιάται προποιούμαζον ἐκ τοῦ προχειροῦ τὸ
φαγητόν μας καὶ μόνος ἥχος ταράσσων τὸ θέλγυ-
τρον τοῦ ὀνειροπολῆματος ἥτο ὁ γλυκὺς τόνος τῶν
κωδωνίσκων, τοὺς ὅποιους τὰ ζῷα ἀνεκίνουν βό-
σκοντα ἀπλάτως τὰ σπάνια τῶν βράχων φυτά.

Σκιά καὶ ἀσάφεια κατέβαινε κάτω εἰς τα βάθη,
εἰς τὰς σιωπηλὰς κοιλάδας, τὰς ἐρήμους ἀκτὰς
καὶ τὰ μονήρη χωριουδάκια τὰ σπαρμένα ἐπὶ τῶν
βράχων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἔφθανον ἄλλοι μακρυσμέ-
νοι καὶ συγκεχυμένοι ἥχοι κουδουνιῶν, κοπαδιῶν
χαμένων εἰς την σκιάν, καὶ τὴν ὄμιχλην.

὾ πᾶλιος πελωρία διάπυρος σφαῖρα εἶχε βυθισθῆ
ἥδη ὅπισθα ἀπὸ πυκνὰ στακτόχροα νέφη εἰς τὸν
κρυστάλλινον καθηέπιτν τοῦ ὡκεανοῦ.

Καὶ ἐπάνω εἰς τὸν καθαρὸν καὶ ἀνέφελον οὐρα-
νὸν ὅπου ἔχύνοντο οἱ γλυκύταται διαφάνεια τοῦ
θερινοῦ ἀυκοφωτος δύο μεγάλοι ἀετοὶ ὡς στίγματα
εἰς τὸν αἰνερα, διέγραφον μεγάλους κύκλους μὲ
τεντωμένα πτερά.

Καὶ ἔμεινα πάντοτε ἀκίνητος, ἄφωνος, ἀπερρο-
φημένος.

* *

"Η νύξ κατέβη δλίγον κατ' δλίγον μεγαλοπρεπῆς
γεμάτη σέλαγισματα καὶ ἀκτινοβολίας.

"Απειρος ἀπειλὴ πνημώθη γύρω μας, ἐπάνω εἰς
τα βουνά, τα βαθη τῆς κοιλάδος καὶ την θάλασσαν,
ἢ ὅποια ἔμαντεύετο μακράν ἀνήσυχος καὶ τετα-
ραγμένην.

Εἰς τὸ δριψὺ ψῦχος τὸ ὅποιον μᾶς ἔκαμνε νὰ τυ-
λισθάμεθα σφικτὰ εἰς τοὺς μανδύας μας ἢ λάμψις
τῶν ἀστρων ἐφαίνετο ἀκόμη μεγαλοπρεπεῖα, σχεδόν
ὑπερφυσική.

Ἐνόμιζε κανεὶς, ώστα νὰ εἶχομεν ἀναδῆ, τὸν
ημισυ δρόμου ὁ ὅποιος μᾶς ἔχωριζε ἀπὸ τὸν οὐρα-
νόν, τὸν τόπον ὅλων αὐτῶν τῶν θαυμασίων.

"Ἐξηπλωμένος εἰς μίαν γωνίαν ἀπὸ τὴν ὅποιαν
εἰμποροῦσα νὰ βλέπω ἐν ἀνέσει τὸ θέαμα, περιτυ-

λιγμένος είς τὸν μανδύαν μου, ἔβλεπα καὶ ὀνειροπόλουν, ὀνειροπόλουν καὶ ἔβλεπα...

“Α! τὶ θαυμάσια! τὶ ἀπόκρυφα ἔχει αὐτὸς ὁ κόμιος, τὰ δόποια κανεὶς οὔτε ὑποπτεύει!.

Περιτειχισμένος ὁ καθεὶς εἰς τὸ σιδηροῦν τεῖχος τοῦ ἐγωϊζμοῦ καὶ τῆς ἀμαθείας του, νομίζει ὅτι ὅλα εἰξεύρει, ὅλα ὄλεπει, ὅλα ἔξηγει μὲ τὴν λογικὴν τῆς στενῆς του κεφαλῆς.

Κάθε φορὰν ὅμως ὅπου μία νέα πτυχὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς ἐμφανίζεται εἰς τὸ θυντόν του βλέμμα, τότε ἔξυπνα ἔκπληκτος, καὶ ὑποπτεύει καὶ ὄλεπει διὰ μίαν στιγμήν...

* * *

Πόσην ώραν ἔμεινα ἔκει;...

Δὲν ἔνθυμοῦμαι.

“Ἐξαφνα ὅμως κατὶ ως βογκπτὸν καὶ στεναγμὸς ἐπέμυρε τὴν προσοχὴν μου..”

“Ἐστρεψα εἰς τὴν διεύθυνσίν του τὸ βλέμμα του.

Καὶ τότε μὲ διεσταλμένους ὀφθαλμούς, μὲ τὰς τρίχας ἀνασπικωμένας εἶδα, εἶδα κάτι τὸ δόπον δὲν εἰμπορῶ ἀκόμη νὰ ἔνθυμηθῶ χωρὶς νὰ αἰσθανθῶ γίγος εἰς ὅλον τὸ σῶμά μου.

Τὸ χῶμα ἀνεσπικώντετο δίγια βῆματα μακρὰν σχεδὸν εἰς τὸ πλευρόν μου, καὶ ἥνοιγετο ὡδὰν κάποια προσπάθεια νὰ τὸ ἐσπρωχνε πρὸς τὰ ἔκτος, καὶ ἀπὸ τὰ ἀνοίγματα αὐτὰ ἐπρόβαλλον ὅστα... ὅστα δευτὰ σκελετοῦ ἀνθρωπίνου.

Καὶ ὅσον τὸ χῶμα ἀνεσπικώντετο τόσον ὁ σκελετὸς ἐφαίνετο καθαρότερος καὶ τόσον τὸ βογγητὸν ἥκουντο εὐκρινέστερον, ὡδὰν νὰ ἥρχετο ἀπὸ τὸ βαθὸς τῆς γῆς ὡδὰν παράπονον πνιγομένου.

Παγωμένος, ἀκίντος, δὲν πύρα τὴν δύναμιν οὔτε κάν νὰ ἀντιδράσω νὰ τιναχθῶ ὅρθος!

Καὶ γύρω ἄλλα βογγητὰ ὀλονὲν ἥκουντο καὶ τὸ χῶμα ἥρχισεν ν' ἀνασπικώνται εἰς ὅλα τὰ μέρη, καὶ ἄλλοι σκελετοὶ νὰ προσπαθῶν νὰ προσβάλλουν ἀπὸ τὴν γῆν.

“Ἔτο κάτι φοβερόν, ἀπίστευτον, πνιγνρὸς ἐφιάλτης ὁ δόποιος ἐβάρυνε ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ μὲ παρέλυτε.

Μὲ ὀφθαλμούς τρισμεγίστους, στυλωμένους, ἔβλεπα ἥκουα, χωρὶς νὰ σκέπτωμαι καὶ χωρὶς νὰ ἀμπορῶ νὰ ἔξηγησω.

Καὶ οἱ σκελετοί, ἐφάνησαν λαμβάνοντες ἀμυδρῶς τὸ σχῆμα νέων ἀνδρῶν.

“Ἡσαν ὑψλοὶ καὶ λεβεντόμορφοι νέοι λιγυροὶ ὡδὰν κορδοὶ κυπαρισσιῶν, ὡραῖοι δπως θὰ ἥσαν οἱ ἀρχαῖοι ἥρωες, δπως εἶνε οἱ ἐφῆβοι τῶν βουνῶν τῆς Κρήτης.

Αἴματηραὶ ὅμως πληγαὶ ἐσχίζαν τὰ μεγάλα τῶν σώματα, ἀμματα ἐσπίλωναν τὰ χέρια τῶν καὶ τὰ ἄτακτα ἐνδύματα τῶν....

Καὶ εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα ἵτο χυμένον κάποιον βαθὺ πένθος. Κάποια ἀγωνία καὶ ἀπλαπισμένη ἐκφρασίς ἡ ὁποια ἐφούσκωνε τὰ πλατέα στήθο τῶν καὶ ἐξωγράφησε τὸν πόνον εἰς τὰς μορφάς τῶν.

“Ἡσαν πέντε, δέκα, εἴκοσι, ἔκατόν, στράτευμα ὀλόκληρον, λιτανεία βρυκολάκων!

Οἱ βράχοι μίαν στιγμὴν ἐφάνησαν γεμάτοι ἀπ' αὐ-

τούς καὶ ὅλοι ἐστρεφαν τὰ βλέμματα μὲ ἀγωνίαν πρὸς τὰ ἐπάνω, πρὸς τὴν κορυφὴν τῶν στενῶν, ὅπου ἔνας ὑψλὸς γιγαντόκορμος ἐφῆβος μὲ σχισμένον πρόσωπον ἐφάνετο σκαλῶν ἐπιπόνως.

Ἄυτὸν ἥκοδούθουν ὅλα τὰ βλέμματα αὐτὸν ἥκολούθει ἡ ἐναγώνιος προσδοχὴ τῶν.

“Ολίγα δεπτὰ ἐπέρασαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔως ὅτου ὁ νέος μὲ τὸ σχισμένον πρόσωπον ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν, ὅπου ἐφάνη σκύπτων πρὸς Δυσμάς καὶ ἐρευνῶν τὸν ὄριζοντα μὲ ὅλην τὴν ἔντασιν τοῦ βλέμματός του.

Μίαν στιγμὴν ἐφερε τὴν παλάμην εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς προσπαθῶν νὰ διασχίσῃ τὰ σκότω.

— Εἶνε; ἥκούθηδαν τότε ἔκατὸν βογγηματα ἔκατὸν στεναγμοῖ.

‘Ἐκεῖνος ἀνεσπικώθη μὲ ἀποθάρρυνσιν.

— Εἶνε, ἐστέναξε πένθιμος ἡ φωνὴ του.

Τότε ὅλα τὰ χέρια ἐκτύπωσαν τὰ στήθη των, τὰ δάκτυλα ἐσχίσαν περισσότερον τὰς πληγάς των καὶ τὰ βογγητὰ ἀντήχησαν εἰς ὅλον τὸ βουνόν.

Τὰ δόντια μου ἐκροτάλισαν.

Καὶ ἐξαφνα φωνὴ γλυκεῖα καὶ πένθιμος ὡδὰν ἡ φωνὴ τῶν κολασμένων οἱ δόποιοι θρηνοῦν τὸν Παράδεισον ἀντήχησεν εἰς τὸ πλευρόν μου.

“Ἔτο δ σκελετός μου, δ σκελετός τοῦ δόποιού τοῦ βογγητόν ἥκουδα τὴν πρώτην στιγμήν.

“Ἔτο νέος, σχεδὸν παιδί, μόλις εἴκοσι χρόνων.

Σανθοὶ ίουδοι μόλις ἐσκέπαζον τὸ χεῖλός του, σγουροὶ βόστρυχοι ἐστόλιζον ὡδὰν νάρκισσοι τὴν κεφαλήν του, καὶ ἡ λεπτὴ μορφὴ του ἥτο ὥδαλη ὡδὰν παρθένου εἰς τὴν ὄποιαν μόλις μειδιᾶ τὸ ἔαρ τῆς ζωῆς. Μεγάλη πληγὴ ἐσχίζεν καὶ αὐτοῦ τὸ στῆθος του καὶ ἔχωριζε σχεδόν τὸν λαιμόν του.

— Χριστιανέ! . . εἶπεν ἡ φωνὴ.

Τρέμων εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ἀνίκανος νὰ κινήσω τὴν γλῶσσαν μου, οὔτε κāν ἐσκέφθην νὰ ἀπαντήσω.

— Χριστιανέ! . . . ἐπανέλαβε ἀκόμη γλυκυτέρα καὶ πενθιμοτέρα ἡ φωνὴ.

Τὸν ἐκύτταξα τότε μὲ περισσοτέραν ἀπόφασιν ὡδὰν προσπαθῶν νὰ πείσω τὸν ἐαυτόν μου ὅτι δὲν εἶμαι παίγνιον ὀνείρου καὶ ὅτι ἔβλεπα γύρω μου δὲν ἥτο ἐφιάλτης φοβερός.

Χριστιανέ! ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος, γιὰ ὄνομα Θεοῦ! δὲν θὰ φύγουν καμιὰ φορὰ οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Κρήτην; . . . Δὲν θὰ φύγουν ποτέ; . . .

— Οἱ Τοῦρκοι; . . . ἐτραύλισα Ποιοὶ Τοῦρκοι;

— Νά! οἱ Τοῦρκοι. . . οἱ Γενίτσαροι . . .

— ‘Αλλ' αὐτοὶ ἐφυγαν τῷρα χρόνους πολλοῦν... ἐτόλμυντα ν' ἀπαντήσω . . . Δὲν εἶνε πειά . . .

— “Οχι δὲν ἐφυγαν . . . δὲν ἐφυγαν . . . ἐστέναξεν ὁ νέος.

— ‘Αλλ' ἐφυγαν! ἡ Κρήτη εἶνε ἐλευθέρα ἐπανέλαβα ἔγω.

— “Οχι! Δὲν ἄκουσες.; . . Κάπου ἀκόμη εἶνε . . .

Κάπου ἀκόμη εἶνε τὸ ποδάρι των . . . Δὲν εἶδες ἐσύ τὴν κόκκινην σημαία; . . . τὴν σημαία τὴν βαμμένη εἰς τὸ αἷμά μας;

— Τὴν σημαία; . . . ἐπανέλαβα καὶ ἔγω.

— Νά! ἐκεὶ . . . καὶ τὰ τρέμοντα δάκτυλά του ἐδει-

ξαν μακράν τὸ μέρος τῶν Χανιῶν, τὴν Σοῦδαν, τὸ νησάκι της ...

Τότε ἐνόστα.

—Ναι! ἡ σημαία εἶνε, εἶπα ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι ἔφυγαν.

—Οχι! ὅσον εἶνε αὐτὴ δὲν ἔφυγαν... δὲν ἔφυγαν καὶ τὸ βογγητὸν ἔξεφυγε βαθύτερον ἀπὸ τὸ στῆθός του.

—Τὶ εἰμπορῶ νὰ σοῦ κάμω; τὶ ἔχεις; .. ἐτόλμυπα νὰ ἔρωτήσω τότε ἀκουσίως παρασυρόμενος καὶ ἔγω.

—Ἄχ!... τὶ εἰμπορεῖς ἐσύ νὰ μοῦ κάμης!... Εἰμπορεῖς νὰ κάμης νὰ φύγῃ αὐτὴ ἡ σημαία ἀπ' ἑκεῖ; ..

—Ἀλλὰ γιατί; .. Ποιός εἰσαι σύ ηρώτησα.

—Εἶμαι ἔνας ἀπ' αὐτούς εἶμαι ἔνας ἀπὸ τοὺς ἔκατο.

—Ποιοὺς ἔκατό;

‘Ο νέος ἐστέναξε ἀκόμη βαθύτερον.

—Εἴμαστε ἔκινοι ποῦ ἀφήσαμε νὰ πάρουν οἱ Τοῦρκοι τὰ στενά. Εμεῖς ἐπαραδώσαμε στὸν Τοῦρκο τὰ Σφακιά μας...

Τότε ἥλθε εἰς τὸν νοῦν μου μία φοβερὰ ἴστορία τὴν ὃποιαν μοῦ εἶχαν δίηγυθῇ ἄλλοτε, πῶς πρὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως σχεδόν αἰώνος ἐνῷ ἔως τότε τὰ Σφακιά εἶχαν μεινῆ ἐλευθερα καὶ ἀδούλωτα, κατώρθωσαν οἱ Τοῦρκοι νὰ πατήσουν τὰ ἀπάτητα τῶν χώματα καὶ νὰ τὰ σύρουν εἰς τὰ δεσμά των.

—Ναι! ἔμεις τὰ σκυλλιά. . . Εἴμαστε ἑκεὶ ἐπάνω..

‘Ἐκατό... . . “Ἐνας καὶ ἔνας διαλεγμένοι. . . Κάθε δόλι καὶ κορμί! κάθε φωτιὰ καὶ Τούρκος ..

‘Ητανε νύκτα. Κρυμμένοι πίσω ἀπὸ τοὺς βράχους περιμέναμε Βίκοσι μέραις οἱ Γενίτσαροι επαιδεύονταν ‘Άδικα . . . δεν περνοῦσαν .. Διγό ἀκόμη καὶ ἔφεγαν ὅπως ηρθανε . . .

Τότε ἔξικολούθησε στενάζων, μιὰ μέρα . . . μιὰ βραδυά καὶ ἡ φωνὴ του ἔχαμπλωσε, πρώτη φορά Ιούργκικο ποδάρι επάτησε τοὺς βράχους μας, αλλὰ δὲν ἦταν ἄνδρες οὐτε Γενίτσαροι . . .

‘Ηταν γυναῖκες . . . Τούρκαις . . . μιὰ μιὰ διαλεκταῖς ἀπὸ τῆς πειο ἔμμορφαις

Κανεὶς δὲν ὑπωπτεύθηκε . . . Τὶ εἰμπορούσανε γυναῖκες να μᾶς κάμουν ‘Επειτα εἶχαμε τόσον καιρὸ μακρύνα απὸ τὸν τόπο μας . . .

‘Ο πειρασμός μᾶς ἔσπρωξε. . .

Σε λιγὸ ὅλοι εἶχαμε ἀφῆσον τη θέσι μας κεντημένοι ἀπὸ τὸν πειρασμὸ καὶ ἀλλος ἐδῶ, ἀλλος ἑκεὶ, ἐσκορπισθήκαμε εἰς τῆς σπηλιαῖς. . . .

Μόνο τὸ πρωὶ ἀφήσαμε την ἀπιστη ἀγκαλιά των

“Άδικα ὅμως ποιά! . . . Οἱ Τοῦρκοι τὴν νύχτα εἶχαν πιάσῃ τὰ στενά Σιγά σιγά ὅταν ἔμεις ἐκυλιόμαστε στὴν ἀνομία αναίσκηκαν καὶ κράτησαν τὴν θέσι μας. . . .

‘Ηταν πειὰ ἀργά! .

Χυθήκαμε ἐπάνω, ἀλλὰ τίποτε πειὰ δὲν ἐγεινότανε.

Τὰ στενὰ ἦταν χαμένα καὶ ὁ δρόμος τῶν Σφακιῶν ἐλεύθερος . . .

Τότε ἐσταθήκαμε καὶ εἶδαμε τὶ ἔκάμαμε . . .

Καὶ πρῶτα ἡ Τουρκάλλαις ἐπλήρωσαν τὴν προδοσία των “Ολαῖς ἐπέρασαν ἀπ' τὸ μαχαῖρο!

“Επειτα μὲ τὰ τουφέκια εἰς τὰ χέρια μὲ τὰ μαχαίρια εἰς τὰ στόματα χυθήκαμε ὅλοι ἐμπρός, ώρκισμένοι ἡ νὰ παρωμε τα στενα πισω ἡ να μη ξανγρίσωμε.

· · · · ·

Κανένας δὲν ἐγύρισε. . . .

Την ἄλλη μέρα οἱ Τοῦρκοι σπρωχνονιας ἐμπρος Χριστιανικά γυναικόπαιδα, ζωντανα μετεριζια ἐμπαιναν στὰ Σφακιά. . . .

· · · · ·

Εσφαξαν ἔκαψαν, ἐσκόρπισαν.

Τ' αδούλωτα Σφακιά τὰ ἐπάτησε ἀφέντη πόδι. . .

Μπτέρες μας, πατέρες ἀννίλικα παιδιά, ἀδέλφια γυναικες ὅλα ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ μαχαῖρο των.

“Οδους δὲν ἐσκότωσαν, καλλίτερα νὰ τοὺς ἐσκότωναν. . . .

Οι ἄλλοι σκορπισμένοι σὰν ἀγρίμια στὰ βουνά θρηνοῦσαν τὰ Σφακιά των, καὶ μᾶς καταριώντουσαν, νὰ μὴν ἔλιωνε ποτὲ στὸ χωμα τὸ κορμί μας, νὰ μην εὑρισκε ποτὲ ἀνάπαυσι. . . .

Καὶ οἱ κατάραι ἔπιασε ἔπεισε ἐπάνω στὰ κορμά μας ποῦ ἐμειναν ἔρημα ἐδῶ. . . .

Νὰ μὴν ἰδουν ἀνάπαυσι ὡς ποῦ νὰ ἐφευγε ὁ Τοῦρκος ἀπ' την Κρήτη. . . .

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

Και ο νέος ἔκρυψε τὸ πρόσωπον εἰς τὰ χέρια του καὶ ἐβόγγησε μὲ πονον, καὶ ὅλοι γύρω οἱ δράχοι ἐβόγγησαν ἀπὸ ἔκατον ἀλλας φωνάς αἱ ὅποιαι ἀντηχησαν ωδὰν πένθιμος δοὺ εἰς την ἥχω των δράχων.

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

· · · · ·

καὶ μ' ἔνα στεναγμὸν ν' ἀφῆσω τὸν τόπον τοῦ περιέργου αὐτοῦ δνείσου.

* * *

Οἱ ἄλλοι ἥσαν φαιδροί, ἔλεγαν ἀστειότητας ἐγέλων.

Ἐγώ ὅμως πολλὴν ὥραν δὲν ἦμποροῦσα ν' ἀπόσπάσω τὸ βλέμμα ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς δράχους τῶν στενῶν τοὺς ὄποιούς ἀφίναμεν ὅπίσω μας ὡδᾶν γίγαντας βυθισμένους εἰς τὸ σκότος.

Ἐνόμιζα ὅτι ἔφθανον ἔως ἐμὲ κατάραι καὶ παράπονα ὅτι ἔβλεπα σκιὰς νὰ πλανῶνται εἰς τὸ σκότος καὶ εἰς τὴν ἀκούν μου ἀντίκει ἀκόμη νὲ φωνή τοῦ ξανθοῦ νέου περισσότερον ἀπὸ ἄλλοτε πένθιμος καὶ μελαγχολική!

Καὶ τῷρα δὲ ἀκόμη καμμίαν φοράν ὅταν νυκτῶνυμαι εἰς τίποτε ἄγριον μέρος, καὶ οἱ δράχαι γύρω ἐνδύονται εἰς τὰς σιωπηλὰς τῶν σκιάς, αἰσθάνομαι κάτι ὡδᾶν ρίγες εἰς τὸ σῶμά μου καὶ νομίζω ὅτι ἐπαναβλέπω τὸ φθερόν δράμα τῆς νυκτὸς τῆς πορείας, καὶ ὅτι θα ἀντηκῆση τὸ σκότος γύρω ἀπὸ τὸ πένθιμον βογγυπτὸν τῶν ἀλυτρώτων ἐφίδων, τοὺς ὄποιούς κρατεῖ χωρίς ἀνάπαισιν νὲ κατάρα τῶν Σφακιῶν!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΑΝΑΓΡΑΣ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΣ

ΟTAN τις ἀνατρέψῃ εἰς τὰς παραδόσεις σπουδαίων γεγονότων καὶ ἀτενίσῃ μετὰ φιλοσοφικοῦ ὅμματος εἰς συμβάντα σοδαρά, ἀτινα ἰσχυσαν νὰ μεταβάλωσι τὴν ὅψιν τῆς ἀνθρωπότητος, κατέχεται ὑπὸ ἀρρήτου καὶ μυστηριώδους ρέμβης καὶ διαβλέπει ἐν τῇ ἔξελτει τῶν γεγονότων τούτων ἀναλλοιώτους τιγάς καὶ ἴως φυσικοὺς νόμους. Ἀγεται πειθήνιας ὑπὸ τῆς ἰσχύος αὐτῶν καὶ διδάσκεται ὅτι τοῦ φωτὸς προϋπήρχε τὸ σκότος, τῆς τάξεως προῆρξεν νὲ πλάνη, καὶ τοῦ πολιτισμοῦ προηγήθη νὲ βαρδαρότης. Μεγάλα γεγονότα προκαλοῦνται ἐξ αἰφανῶν περιστάσεων, τυχαῖαι περιπτώσεις ἀγούσιν εἰς μεγάλας ἀνακαλύψεις καὶ ταπεινὴ ἀφετηρία καταπίπτει κατὰ τὴν εἰσόδον ἐξόχων προσωπικοτήτων εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀνθρωπίνης ἴστορίας.

Καὶ αὐτοὶ οἱ ἔχοντες τὴν προέλευσιν θείαν καὶ φέροντες μεθ' ἔαυτῶν τὸ οὐράνιον ζώπυρον δὲν ἔξαιρεύνται τῶν νόμων τούτων, οὐδὲ παρεκκλίγουσι κατὰ κεραίαν τῶν δισεξηγήτων τούτων ἀρχῶν οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητος ήθικοι διδάσκαλοι καὶ οἱ παρερχόμενοι μεταθεραπευταὶ τῶν κοινωνικῶν νοσημάτων. Συμπίπτει μάλιστα νὰ ἐμφανίζωνται οἱ πλεῖστοι τούτων ἵνα μὴ εἶπω πάντες ὑπὸ εἰδυλλιακὰς συνθήκας ἵνα ἔτι μᾶλλον λαμπρυνθῆ τὸ μειά ταῦτα μεγαλεῖον καὶ δι-

δαχθῆ ἡ ἀνθρωπότης ἐκ τῶν φαινομένων τούτων ὑγιεῖ καὶ ὑψηλὰ ἡθικὰ διδάγματα.

'Αλλ' ὅποια ὁμίχλη περιβάλλει τὰς ἐμφανίσεις τῶν διαφόρων τούτων σωτήρων τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ θρησκευτικήν, κοινωνικήν ἡ πολιτικήν ἔποψιν εἶναι περιττὸν σήμερον νὰ ἔξετασθῇ ἐνταῦθα. Οὔτε τοῦ Μωάσέως τὸ λίκνον παρακολουθοῦμεν, οὔτε τοῦ Ζωρόδαστρου τὴν μυστηριώδη καταγγήλην ζητοῦμεν γὰρ ἀνεύρωμεν, οὔτε τοῦ Μωάμεθ τὸν παιδικὸν βίον νὰ ἀγαλύσωμεν ποθοῦμεν. Διαφερόμενος ἀκροθιγώς γὰρ θίξωμεν ἔθνικήν παράδοσιν καὶ νὰ ἐπιληφθῶμεν αὐτῆς μὲ σεμνήν εὐλάβειαν ἀνερευνῶντες τὴν ὑπάρχουσαν ὅμοιότητα ἡ ἀντίθεσιν τοῦ στοιχείου τῆς παραδόσεως? Επιθυμοῦμεν γὰρ παραληγίσωμεν τὴν προέλευσίν δύο θεοτήτων καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς ἔξαιρετικὰς περιστάσεις ὧν ἡς ἐμφανίζονται. Καὶ η μὲν μία θέστης, εἶναι θεότης ἔθνική, ἀνατραπεῖσα ἡδη, ἀλλ' ἡτις παρ' ὅλον τὸν μυσθολογικὸν πέπλον δ ὅποιος περικαλύπτει αὐτήν, ἔγκλειει ἴστορικήν πραγματικότητα ἥν ἐκάλυψεν ἡ παχυλή τῆς ἐποχῆς ἀμάθεια καὶ ἐπεσκότισεν ἔτι μᾶλλον ἡ φαντασία τῶν προγόνων. 'Αλλ' οὕτων τις ἀποσύρη ἐπιδεξίως τὸν πέπλον τούτον καὶ παρατηρήσῃ μετ' ὅξυδερκείας τὰ ὑπὸ αὐτὸν θά ἀγένηρη τὸ πραγματικόν, ἀτελῶς μὲν ἐσκιαγραφημένον, ἀλλ' οὕτως ἐπαρκῶς ὥστε νὰ διαγνωσθῇ ἡ πραγματικότης αὐτοῦ. 'Η θεότης αὕτη εἶναι δ παγκρατής Ζεύς, οὐ η γέννησις καὶ τὸ παρακολουθήσαν μεγαλεῖον παραβάλλονται πρὸς τὰ τοῦ θεανθρώπου Ἰησοῦ. 'Ο Ζεύς γεννᾶται ἐν τῷ ἀντρῳ τῆς Ἰδης καὶ οἱ κυνῆθμοι τοῦ νηπίου ἀποπνίγονται ἐν τῇ συγκρούσει τῶν δύπλων τῶν Κουρήτων, δὲ δὲ Ἰησοῦς τίκτεται ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῆς Βηθλεὲμ περιστοιχίζομενος ὑπὸ τῶν ἀλόγων ζώων, ἀτινα περιλείχουσι τὴν ιερὰν αὐτοῦ κοιτίδα καὶ ἐναποθέτουσιν εἰς αὐτήν τοῦ σεβασμοῦ αὐτῶν τὴν ὑψίστην ἐνδείξιν. 'Αμφιστέρων τῶν θεῶν τούτων αἱ γεννήσεις περιβάλλονται εἰδυλλιακὸν πέπλον καὶ ἀγροτικὸν χαρακτήρα ἔχουσαι μέγαρον τὰ σπήλαια. 'Αμφιστέρων ἡ παρεξίς καταδιώκεται ἀπηγνῶς δι' ἔξοντώσεως, τοῦ μὲν Διὸς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κρόνου, τοῦ δὲ Ἰησοῦ ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου. Καὶ τὸν μὲν Διὰ τέρπουσιν οἱ Κουρῆτες διὰ τῆς ἐνοπλίου αὐτῶν ὄρχησεως καὶ δρχοῦνται διὰ τὴν μέλλουσαν σωτηρίαν, τοῦ δὲ Ἰησοῦ ἀνυμνοῦσι τὴν δέξαν αἱ οὐρανοί, οἱ ἀγγελοι περιπτάμενοι φάλλουσι τὰ γενέθλια αὐτοῦ, καὶ οἱ ποιμένες ἐνωτισθέντες τῆς θείας ἀρμονίας, ἡτις περιεδονεῖτο περὶ τὸ σπήλαιον, εἰσέρχονται εἰς αὐτὸν καὶ πρῶτοι εἰς τὸ θεῖον βρέφος ἀπονέμουσι τῆς λατρείας τὸν φόρον καὶ μὲ τὸ γλυκὺ τῆς ἀγάπης καὶ συμπαθείας μύρον ἀρωματίζουσι τὸ ἀντροφούς λίκνον.

'Εξετάζων τις τὰς περιστάσεις καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεως ἀμφιστέρων κατέχεται ὑπὸ ἀνεκφράστου θαυμασμοῦ καὶ ἀναπλάτιτων τὸ ταπεινότερον ἀνάκτορον καὶ τῶν δύο ἀποθαυμάζει ἔτι μᾶλλον τὴν φωτοστεφάνην ἡ διπλαίσιον καθεδράσιος τοῦτο ἡτο ἀκόλουθον τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν καταγγήλης. Ταπεινὴ μὲν ἡ φάτνη τῶν ἀλόγων, ἀλλὰ θεογονὸν τὸ γένος καὶ θείον πύρ περιέφερε τὴν θεό-